

1 / 2009

СУЧАСНІ ІНФЕКЦІЇ

На допомогу практичному лікарю

МОЗ повідомляє

Оригінальні дослідження

Випадки з практики

Огляди, лекції

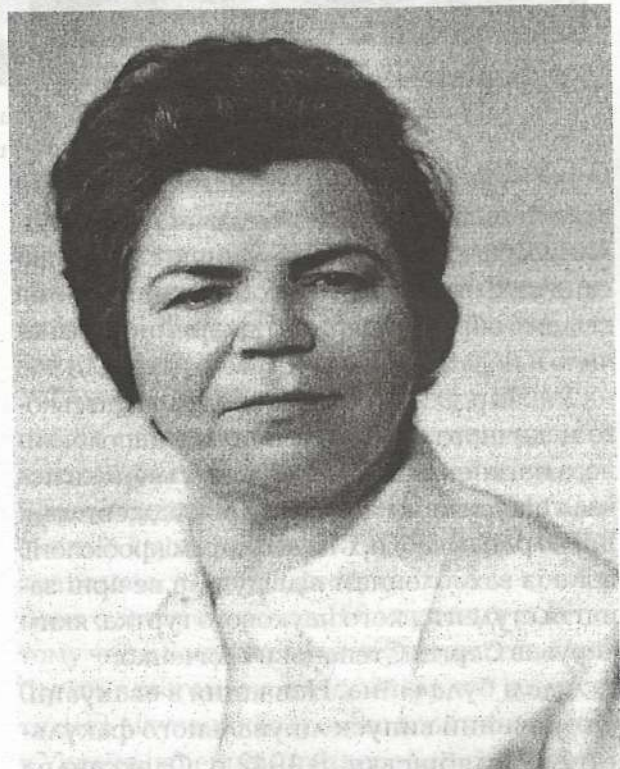

ПАМ'ЯТІ ВЧИТЕЛЯ ОЛЕКСАНДРА СЕМЕНІВНА СОКОЛ (1919 - 2001 РР.)

ГУДЗЕНКО О.А.,
Кафедри інфекційних хвороб НМУ

Шлях інфекціоніста я обрала не тому, що мріяла про цю спеціальність з дитинства. Я прагнула працювати і навчатися у професора Сокол О.С., а вона була інфекціоністом, очолювала на той час кафедру інфекційних хвороб Київського медичного інституту. Добре пам'ятаю, як, будучи студенткою лікувального факультету, я вперше побачила цю невисоку строгу жінку з дещо різкуватими швидкими рухами, звучним голосом і пронизливим розумним поглядом — вона читала лекції на нашому курсі. Глибока ерудиція, потужна енергетика видатної особистості, безмежна відданість професії, одержимість науковими ідеями справили на мене незабутнє враження і стали вирішальними у виборі спеціальності. З того часу минуло 25 років. Майже 8 років тому не стало Олександрі Семенівни. Але всі, кому пощастило бути її учнями, зберегли у своєму серці світлу пам'ять і вдячність долі за можливість навчатися, працювати, творити поряд з Учителем.

Олександра Семенівна народилася 04.05.1919 р. у селі Рогозів Бориспільського району Київської області, росла у багатодітній сім'ї. У 1937 р. закінчила Бориспільську десятирічну школу з атестатом відмінниці і вступила до Київського університету ім. Т.Г. Шевченка на геолого-географічний факультет. У жовтні 1937 р. була виключена з університету та комсомолу як "дочка ворога народу". На той час батько — голова Бориспільського райземвідділу — був засуджений до страти (посмертно реабілітований у 1958 р.). Влітку 1938 р. Олександра Семенівна пише листа

Професор О.С. Сокол

на ім'я Сталіна, в якому розповідає про несправедливе рішення суду і, посилаючись на конституційне право на освіту, просить надати їй можливість учитися далі*. Чи читав "вождь народу" того листа, невідомо. Але те, що не розчавило юну дівчину колесо страшного терору, здається неймовірним. У серпні 1938 р. на засіданні бюро районного комітету комсомолу їй повертають комсомольський квиток і поновлюють у ВНЗі. Але Олександра Семенівна відмовляється від подальшого навчання в університеті й остаточно вирішує стати лікарем. Можливо, на це рішення вплинули дитячі спогади про свого діда — єдиного на всю округу фельдшера, а

* Автобіографія професора О.С.Сокол, 1992 р.

*О.С.Сокол — командир санітарної роти
1321 стрілецького полка. 1943 р.*

може — авторитет батька, який радив після закінчення школи йти у медичний інститут. Але, як багато років потому пише сама Олександра Семенівна в автобіографії**, вона свідомо обрала професію лікаря, що і визначило їй подальшу долю на все життя.

У 1938 р. О.С. Сокол вступила до Київського медичного інституту. Вчилася наполегливо, з натхненням. Ще в студентські роки почала цікавитися науковими дослідженнями. З 1940 р., навчаючись на кафедрі мікробіології, вона із захопленням відвідувала вечірні заняття студентського наукового гуртка, яким керував Сергій Степанович Дяченко.

А далі була війна. Навчання в евакуації. Скорочений випуск лікувального факультету в Челябінську. В 1942 р. Олександра Семенівна блискуче закінчила інститут, отримала диплом з відзнакою. Її залишали в аспірантурі. Вона відмовилася від такої можливості і разом з іншими випускниками КМІ добровільно пішла на фронт.

Під час Великої Вітчизняної війни пройшла шлях до Берліна. Була поранена. Служила командиром санітарної роти 1321-го стрілецького полка, а після Перемоги була призначена старшим лікарем 248 табору для репатрійованих радянських громадян у Німеччині. Олександра Семенівна була нагороджена численними бойовими нагородами: орденом Червоної зірки (1944 р.), двома орденами Вітчизняної війни I і II ступенів

(1945), 11 бойовими медалями ("За відвагу", "За визволення Варшави", "За взяття Берліна" та ін.).

Після демобілізації з лав Радянської армії у січні 1946 р. О.С. Сокол повернулася до Київського медичного інституту (КМІ). Всю подальшу практичну і наукову діяльність — впродовж 48 років — присвятила боротьбі з інфекційними хворобами, через усе своє довге життя пронесла закоханість в обрану професію. З 1946 до 1949 рр. навчалася в аспірантурі кафедри інфекційних хвороб. У 1949 р. захистила дисертацію на тему: "Переливання крові як метод лікування черевного тифу" на здобуття вченого ступеня кандидата медичних наук. З 1949 до 1951 рр. працює молодшим науковим співробітником Інституту інфекційних хвороб АМН СРСР (Київ); з 1951 до 1953 рр. — на посаді асистента кафедри інфекційних хвороб КМІ.

У 1953 р. О.С. Сокол переїжджає до Чернівців, де очолює кафедру інфекційних хвороб Чернівецького медичного інституту, веде активну практичну, громадську і наукову роботу, плідно працює над докторською дисертацією, яку успішно захищає у 1956 р. З 1957 до 1962 рр. О.С. Сокол обіймає посаду проректора Чернівецького медичного інституту з наукової та учбової роботи, одночасно, з 1955 до 1962 рр. — посаду ректора Народного університету у м. Чернівці.

Впродовж наступних 27 років, з 1962 до 1989 рр., професор О.С.Сокол очолює кафедру інфекційних хвороб Київського медичного інституту. В 1966 — 1973 рр. працює на посаді проректора інституту з наукової роботи. У 1970 — 1990 рр. з притаманною їй дивовижною енергією головує в Українському товаристві інфекціоністів. І навіть після виходу на пенсію у 1990 р. Олександра Семенівна продовжувала працювати на посаді професора-консультанта, поки дозволяло здоров'я.

Професор О.С. Сокол пройшла непростий тернистий життєвий шлях. Трагічні сторінки історії України були її особистою біографією. В юнацькому віці вона пізнала, що таке голод, біль від втрати близьких людей, несправедливість суспільного засудження і політичних оцінок. Обпалена війною юність на все життя залишила глибокий слід у душі маленької жінки. Та війна і випробування, що випали на долю Олександри Семенівни, не

** Там же.

1957 – 1962 рр. О.С.Сокол з колективом кафедри інфекційних хвороб Чернівецького медичного інституту

зруйнували її потужної особистості, не зробили жорстокою. Труднощі і нестатки загартували не по-жіночому твердий характер, який у поєднанні із природним гострим розумом, ерудицією, вмінням приймати виважені і нестандартні рішення, титанічною працездатністю, величезним практичним досвідом і щирим серцем став вирішальним у становленні видатного вченого, клініциста, "лікаря від бога", яким, безперечно, була професор О.С. Сокол. Вона часто повторювала: "Уявіть на місці хворого когось із ваших рідних". І сама завжди була прикладом саме такого ставлення до пацієнтів. На консультацію до професора Сокол О.С. звідусіль приїздили люди, часто — без попередньої домовленості, навіть без направлення. Вона нікому не відмовила. Кожному, хто приходив до її кабінету, намагалася допомогти. Інтуїцію мала унікальну. Мистецьке уміння Олександри Семенівни поставити влучний діагноз "складним" хворим завжди викликало захоплення у колег і учнів.

Клінічні обходи хворих, які зазвичай тривали мало не увесь день, були справжньою школою для молодих і уже досвідчених лікарів. Працювала Вона із натхненням, невичерпною творчою енергією, була невтомною, ніколи не рахувалась із своїм часом, приватними інтересами. І такої ж самовіддачі і відповідальності вимагала від нас. Особливо вимогливою і прискіпливою була у питаннях, пов'язаних із лікувальною роботою. Най-

менша недбалість, неухважність до хворих з боку персоналу в клініці викликали у Олександри Семенівни справжній гнів. Вона могла бути непримиримою і занадто різкою, але завжди залишалася справедливою.

Професор О.С. Сокол була видатним вченим із світлим розумом, дослідницьким талантом, безмежним практичним досвідом. Все своє життя Олександра Семенівна присвятила служінню інфектології, в полоні якої знаходилася з перших студентських кроків. Вона є автором понад 160 наукових робіт, в тому числі 8 монографій та 3 винаходів. Проблеми патогенезу, вдосконалення діагностики та лікування широкого кола поширених в Україні інфекційних хвороб постійно були предметом вивчення в її особистих дослідженнях і в роботах її учнів. Завжди сповнена оригінальних творчих задумів, невгамовна, наполеглива і послідовна в пошуках наукових доказів істини, збуджена цікавою дискусією, тверда у своїх переконаннях — такою Олександра Семенівна запам'яталась багатьом колегам, кому пощастило слухати її виступи, спілкуватися з нею під час науково-практичних фахових конференцій. У лікуванні інфекційних хворих вона завжди надавала перевагу природним можливостям імунітету і неспецифічних захисних сил людини. Ще в далекі 60-ті наполягала на безперечній шкоді від жарознижуючих препаратів у лікуванні грипу та інших ГРВІ. Однією з перших виступила проти терапії кортико-

стероїдами неускладнених гострих вірусних гепатитів. Була переконана, що поліпрагмація нерідко шкодить пацієнту більше за саму хворобу. Багато наукових ідей, що були втілені Олександрою Семенівною в практичну медицину, знайшли теоретичне підґрунтя значно пізніше, в тому числі — і в наукових досягненнях її учнів, на кафедрі інфекційних хвороб НМУ. Вони залишаються актуальними і сьогодні.

Видатні професійні, наукові досягнення професора Сокол О.С. були неодноразово відзначені урядом. У 1983 р. їй було присвоєно звання Заслуженого діяча науки і техніки України. Вона була нагороджена Почесною грамотою Президента України (1991 р.), Почесною грамотою Міністерства охорони здоров'я України (1999 р.). Але сама Олександра Семенівна ставилася скептично до офіційного визнання. Вона була надзвичайно скромною, не любила красивих гучних фраз, дуже точно відрізняла найменший фальш, понад усе не терпіла лицемірства. Завжди говорила прямо і чесно про те, що думала, незважаючи на авторитети. "В інтересах справи" — таким був основний мотив напруженої багатопланової діяльності О.С. Сокол. Її безкомпромисність, небажання пристосовуватись до зручних позицій нерідко викликали невдоволення у тих, хто жив за іншими стандартами. На неї не раз писали анонімні скарги у різні інстанції. Але це не могло зашкодити її популярності і авторитету, повазі і шанобливому ставленню до неї з боку колег, друзів і учнів. Вона була правильною людиною — високопорядною і принциповою, надзвичайно вимогливою до себе, з твердими переконаннями і вразливим чуйним серцем.

Олександра Семенівна виховала плеяду достойних учнів, які успішно працюють в Україні і по всьому світі. Вона підготувала 6 докторів та 34 кандидати медичних наук. Вихованка кафедри інфекційних хвороб НМУ академік АМН України, професор Ж.І. Возіанова, яка очолила кафедру в 1989 р., збагатила вітчизняну науку визначними досягненнями в галузі інфектології. Жанна Іванівна послідовно і наполегливо продовжує славні традиції кафедри інфекційних хвороб НМУ. Студенти і лікарі отримали унікальний підручник, який поєднав новітні наукові досягнення і багаторічний досвід обґрунтованого і вива-

Професор Сокол О.С. — завідувач кафедри КМІ з колективом кафедри. 1972 р.

женого підходу у лікуванні інфекційних хворих — 3-томне видання "Інфекційні та паразитарні хвороби", автором якого є Ж.І. Возіанова. На кафедрі ведеться плідна наукова і педагогічна робота. У 2005 р. кафедру інфекційних хвороб НМУ очолив учень Жанны Іванівни доцент А.М. Печінка. Працює над кандидатською дисертацією онук Олександри Семенівни А.С. Скицюк — аспірант кафедри інфекційних хвороб НМУ.

На жаль, наша клініка переживає не найкращі часи. У скрутному становищі опинилася вся вітчизняна медицина і держава в цілому. Зруйновано клінічну базу кафедри, яка впродовж десятків років знаходилась в інфекційному відділенні Жовтневої міської лікарні. Побудований у 1979 р. новий інфекційний корпус, в проектуванні і відкритті якого взяла активну участь професор О.С. Сокол, і яким вона так пишалась, — закрито на капітальний ремонт, терміни якого давно вичерпані. Не стало стрункої горобини біля порогу клініки.

Та розлад у державі, непристосовані для клініки приміщення, нестатки в матеріальному забезпеченні навчального процесу не владні знищити Школу, бо учням, достойним пам'яті великого Учителя, все під силу: збудувати нову клініку, посадити квітучий сад, своїми досягненнями і повсякденною працею примножити славні традиції кафедри інфекційних хвороб НМУ.

ПАМ'ЯТИ

ЛЮБОВЬ ЛЕОНТЬЕВНЫ ГРОМАШЕВСКОЙ

21 апреля 2009 года на 84 году жизни после тяжелой продолжительной болезни скончалась Заслуженный деятель науки и техники Украины, лауреат Государственной премии Украины и премии имени А.В. Палладина, профессор, доктор медицинских наук Любовь Леонтьевна Громашевская. Ей пришлось на себе испытать все тяготы войны, участвовать в обороне Киева, когда вместе с другими студентами Киевского медицинского института она без устали копала окопы. Затем была тяжкая эвакуация, продолжение учебы в Челябинске. Вручая в 1943 году ей диплом с отличием, академик Н.Д. Стражеско похвалил будущего ученого за выдающиеся знания и посоветовал заняться научной деятельностью.

Но Л.Л. Громашевская не сочла возможным в это трудное для страны время заниматься наукой и пошла работать врачом-хирургом в районную больницу. Лишь после окончания войны наступило время выполнить завет Н.Д. Стражеско. Любовь Леонтьевна выбрала клиническую биохимию, и все свою жизнь проработала в Киевском научно-исследовательском институте эпидемиологии и инфекционных болезней, возглавив лабораторию клинической биохимии, которой заведовала вплоть до своей смерти. Выдающийся украинский ученый, крупнейший специалист современности в области клинической биохимии, она предложила для клинической практики множество биохимических тестов,

создала концепцию "биохимической биопсии", "метаболической интоксикации", что явилось весомым вкладом в мировую и украинскую науку. Научная деятельность Л.Л. Громашевской была признана мировым сообществом, неоднократно отмечена многочисленными наградами и премиями. Возглавляя Украинскую ассоциацию врачей лабораторной диагностики, Любовь Леонтьевна вложила много труда в становление этой организации, в сохранение принципов клинической медицины, делая все возможное для облегчения нелегкого труда врачей-лаборантов. Многие годы Любовь Леонтьевна была главным редактором журнала "Лабораторная диагностика", который в ее умелых руках превратился в серьезное научное издание, имеющее большой вес в научных кругах не только врачей лабораторного направления, но и клиницистов различных специальностей. Многие годы Любовь Леонтьевна уделяла инфекционным болезням, успешно разрабатывая клиническое биохимическое направление в патогенезе вирусных гепатитов. Она была многолетним бессменным членом специализированного совета по инфекционным болезням. Многие из докторов и кандидатов медицинских наук, прошедших защиту на этом совете, безмерно благодарны Любови Леонтьевне за мудрую, всегда тактичную критику, ее бесценные советы. Мы потеряли большого друга, о котором будем помнить всегда! Пусть земля ей будет пухом!